

Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi ve Kamu Maliyesine Yansımaları

Prof. Gülay Akgül Yılmaz

Marmara Üniversitesi

gulayyilmaz@marmara.edu.tr

Özet

Bu çalışma esas olarak, Türkiye’de kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin kamu maliyesi uygulamaları üzerindeki etkisi üzerine odaklanmıştır. Bu bağlamda, kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin mali plana yansımaları olan vergi kayıplarının, nüfusun %60 lık kısmının gelirin % 33,1 ini paylaştığı ülkemizde, devletin “sosyal devlet” uygulamalarının gerçekleştirilmesine verdiği zarar belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu bağlamda, öncelikle Türkiye’de 2000-2014 periyodunda sabit oran yöntemine göre kayıt dışı ekonominin hacmi tahmin edilmiş, kayıtlı ve kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin söz konusu periyottaki gelişim trendi değerlendirilmiştir. İkinci olarak, 2006-2014 döneminde, söz konusu faaliyetlerin öncelikle gelir vergilemesi üzerinde meydana getirdiği olumsuzluk belirlenmeye çalışılmıştır. Bu, bir taraftan Türkiye’de Gelir Vergisi yükünün OECD ülkeleri ile karşılaştırılması ve yine OECD ülkeleri arasında kişi başına milli gelir ve kişi başına vergi karşılaştırmaları yapmak, diğer taraftan Türkiye’de beyannameye dayalı olarak tahsil edilen gelir vergisi hasılatının toplam gelir vergisi hasılatına oranını kullanmak suretiyle ortaya konulmuştur. Daha sonra Türkiye’de kayıt dışı ekonominin Gelir Vergisi, Katma Değer Vergisi ve Özel Tüketim Vergisi bakımından doğurduğu kayıplar tahmin edilmiş, üç vergi bakımından toplam vergi kaybı hesaplanmıştır.

Aynı dönemde Merkezi Yönetim Bütçesinden eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerine ayrılan kaynak miktarı ile hesaplanan vergi kayıpları karşılaştırılarak, kayıt dışı ekonominin topluma söz konusu hizmetlerin eksik üretimi bağlamında yüklediği maliyetler, başka deyişle toplumun eksik kamu hizmeti tüketimi dolayısıyla katlandığı maliyetler belirlenmeye çalışılmıştır.

Kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin sebep olduğu vergi kaybının kısa dönemde, bütçe açıklarına, açığın borçlanma ile finansmanı durumunda ödenecek faiz kadar bir bütçe yüküne, bazı hizmetlerin eksik üretimine sebep olmak şeklinde maliyetler yüklerken, uzun vadede ülkenin önce mali bağımsızlığı, sonra siyasi bağımsızlığı üzerinde tehdit yaratmak gibi çok daha önemli sonuçlar yaratabileceğine ilişkin tespitler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kayıtdışı Ekonomi, Kamu Maliyesi, Vergi Kaybı